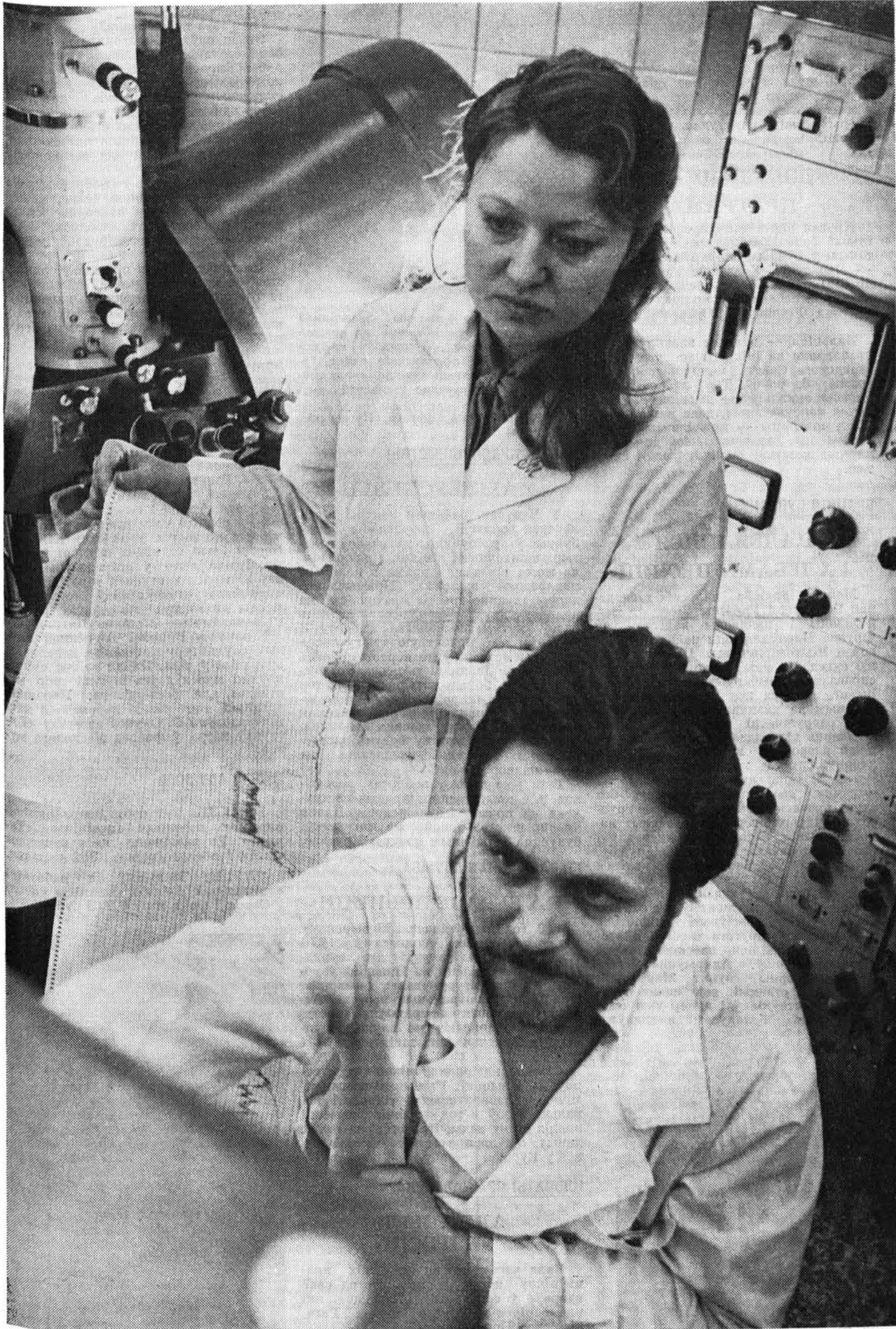

Голас Радзімы

№ 8 (1942)
20 лютага 1986 г.

ГАЗЕТА БЕЛАРУСКАГА ТАВАРЫСТВА ПА КУЛЬТУРНЫХ СУВ'ЯЗЯХ З СУАЙЧЫННІКАМІ ЗА РУБЯЖОМ
(БЕЛАРУСКАЕ ТАВАРЫСТВА «РАДЗІМА»)

Выдаецца з 1955 г.
Цана 4 кап.

У Беларусі дзейнічае першае ў Савецкім Саюзе рэспубліканскае навукова-вытворчае аб'яднанне парашковай металургіі. Гэтая галіна прамысловасці зараз актыўна развіваецца ў многіх краінах свету. Нашы спецыялісты дамагліся тут важкіх вынікаў, пра што сведчыць хаця б той факт, што міжнародная выстаўка «Парашковая металургія» ўжо традыцыйна праводзіцца ў Мінску.
НА ЗДЫМКУ: інжынеры Вячаслаў САФРОНАЎ і Таццяна ПІНЧУК працуюць у навукова-даследчым інстытуце вытворчага аб'яднання парашковай металургіі.

Фота М. АМЕЛЬЧАНКІ.

ВЫЗВАЛІЦЬ ЧАЛАВЕЦТВА АД СТРАХУ ПЕРАД ЯДЗЕРНАЙ КАТАСТРОФАЙ

(«Statement by Mikha-il GORBACHEV General Secretary of the CPSU Central Committee»)

стар. 4—5

У МІНСКУ 10 ПАРКАЎ, 108 СКВЕРАЎ, 34 ЗЯЛЁНЫЯ МАСІВЫ

(«Каб горад быў
утульным»)
стар. 3

З ПЕРШАЙ КНІЖКІ ПІСЬМЕННІКА

(«Канваліі»)
стар. 6

СУСТРЭЧЫ НА АМЕРЫКАНСКІМ КАНТЫНЕНЦЕ

(«Жывём мы тут, а
сэрца наша там»)
стар. 7

ГОСЦІ 3-ЗА МЯЖЫ

ЗНАЁМСТВА
З РЭСПУБЛІКАЙ

З вопытам работы прафсаюзных арганізацый рэспублікі пазнаёмліліся член Выканкома Усеафёіпскага прафсаюза, загадчык яго ідэалагічнага аддзела Брхану Мола і старшыня кантрольнага камітэта УЭП Тамру Мана. Яны прыбылі ў СССР па запрашэнню ВЦСПС.

Госці былі прыняты ў Белсаўпрофе. На Мінскім матарным заводзе, у трыкатакным аб'яднанні «Прагрэс» яны цікавіліся формамі і метадамі работы прафсаюзных камітэтаў па паліпашэнню умоў і аховы працы, арганізацыі адпачынку і вольнага часу працоўных.

Прафсаюзныя дзеячы з Эфіопіі наведвалі маладзёжны цэнтр «Час» у Доме культуры Мінскага трактарнага завода.

ДЭЛЕГАЦЫЯ З ЙАР

У Мінску пабывала дэлегацыя таварыства дружбы «ЙАР — СССР», якая знаходзілася ў нашай краіне па запрашэнню савецкіх таварыстваў дружбы і культурнай сувязі з зарубежнымі краінамі. Яе ўзначальваў віцэ-прэзідэнт таварыства дружбы, член Пастаяннага камітэта Усеагульнага народнага кангрэса Йеменскай Арабскай Рэспублікі Алі Абдурахман аль-Бахр.

Госці сустрэліся з кіраўніцтвам і актывістамі Беларускага таварыства дружбы і культурнай сувязі з зарубежнымі краінамі, мелі гутарку ў выканкоме Мінскага гарадскога Савета народных дэпутатаў.

Члены дэлегацыі наведвалі музей і памятны мясціны беларускай сталіцы, зрабілі паездку на мемарыяльны комплекс «Хатынь», пабывалі на Выстаўцы дасягненняў народнай гаспадаркі БССР.

РАСПРАЦОУКІ ВУЧОНЫХ

ЗМЯНІЛІ ТЭХНАЛОГІЮ

Стандартны папяровы мяшок для ўгнаенняў ці сухіх кармоў стаў лягчэйшы на 20 грамаў і пры гэтым захававу ранейшую трываласць. Здавалася б, лічба вельмі незначная, але толькі на адным цэлюлозна-папяровым камбінаце, дзе пачата вытворчасць новага сорту паперы па распрацоўцы навуковага супрацоўніка Беларускага тэхналагічнага інстытута Анатоля Асіпава, разлічваюць атрымаць гадавы эканамічны эффект 113 тысяч рублёў.

Надаўні выпускнік інстытута прапанаваў змяніць саму тэхналогію вытворчасці паперы. Цяпер яна робіцца не ў кіслым, а ў нейтральна-шчолачным асяроддзі. Новы хімічны састаў дазваляў знізіць вагу паперы і абараніць абсталяванне ад карозіі.

АХОВА ЗДAROУЯ

АПЕРЫРУЕ... ХОЛАД

Без скальпеля і крыві, усяго за некалькі мінут — так праходзіць цяпер аперацыя на твары і дыхальных шляхах у клініцы хвароб вуха, горла і носа Мінскага медыцынскага інстытута.

ВЫСТАУКІ

Больш за 800 лепшых кніг увайшло ў экспазіцыю выстаўкі, якая адкрылася ў Мінску. Яна стала своеасаблівай творчай справаздачай беларускіх літаратараў, паліграфістаў і выдаўцоў. Толькі летась у нашай рэспубліцы выпушчана каля 3,5 тысячы назваў кніг агульным тыражом больш за 53 мільёны экзэмпляраў.

НА ЗДЫМКУ: у залах выстаўкі.

Гэта ўдаецца рабіць, замяніўшы традыцыйны хірургічны інструмент... холадам.

Пры кіпенні вадкага азоту ртутны слупок апускаецца да мінус 196 градусаў на Цэльсію. З дапамогай спецыяльных апаратаў і інструментаў ён падаецца на пашкодзаны ўчастак вуха, горла ці носа. Адбываецца крысталізацыя холадам паталагічнай тканкі, пасля чаго яна гіне і выдалаецца арганізмам. Вось, уласна кажучы, і ўся працэдура лячэння холадам, якая атрымала назву крыяхірургія, ці крыягеннае лячэнне. Мароз замяняе анестэзію, ён жа і трамбіруе дробныя сасуды, таму такія аперацыі праходзяць практычна без сур'езных траўм і кровавачэнняў.

У адрозненне ад традыцыйнай хірургіі, лячэнне звышнізкімі тэмпературамі практычна не мае проціпаказанняў, і, што вельмі важна, яно часам адзіны сродак, здольны вылечыць хворых, якія пакутуюць на лекавыя алергіі.

ДЭПУТАЦКАЯ
ПРАГРАМА

Другая чарга шматпрофільнай клінічнай бальніцы здадзена ў эксплуатацыю ў буйным мікрараёне Мінска — Чыжоўцы. У дзевяці аддзяленнях на 700 ложкаў — сучаснае абсталяванне, вырабленае ў краінах СЭУ, а таксама Фінляндыі, Югаславіі і Японіі.

Бальніца — адно са звянаў распрацаванай на ініцыятыве дэпутатаў гарадскога Савета комплекснай праграмы «Здароўе». Так, летась пабудаваны анкалагічны дыспансер, жаночая кансультацыя, дзве паліклінікі. Мэта праграмы — прафілактыка захворванняў, стварэнне ўмоў для рэгулярных заняткаў фізкультурай і спортам.

БРАЦІЯ СУВЯЗІ

ПАДЗЯЛІЛІСЯ
І ХЛЕБАМ, І ПЕСНЯЙ

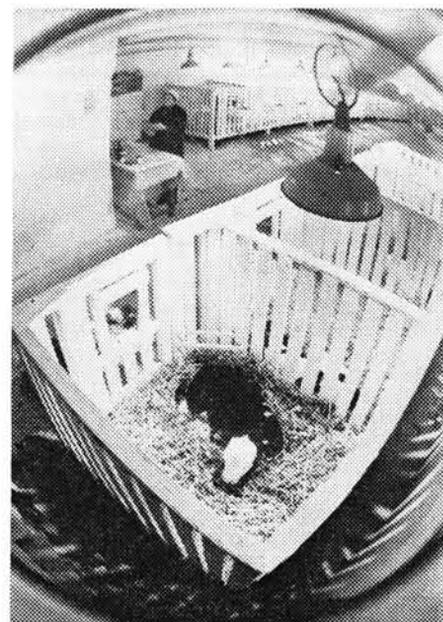
Мацінее дружба палескіх гаспадарак Беларусі і Украіны. Лепшыя жыўёлаводы і палыводы калгаса імя Фрунзе Нараўлянскага раёна былі гасцямі Жытоміршчыны. Па запрашэнню суседзяў яны прынялі ўдзел у справаздачна-выбарчым сходзе ўкраінскага калгаса імя Горкага, прымеркаваным да дваццаціпяцігоддзя брацкай садружнасці двух калектываў.

Чвэрць стагоддзя назад ва неўраджай вяскоўцы калгаса імя Фрунзе звярнуліся да жытомірцаў за дапамогай. Суседзі ахвотна прыйшлі на выручку: дапамаглі беларусам без страт правесці зімоўку жывёлы, грунтоўна падрыхтавацца да веснавых палывых работ. З той пары гаспадаркі назаўсёды захавалі моцную дружбу.

У свой час земляробы калгаса імя Фрунзе, якія атрымлівалі багатыя ўраджай бульбы, падзяліліся з суседзямі насеннем перспектывных сартоў, навучылі іх прагрэсіўным тэхналогіям вырошчвання «другога хлеба». Жытомірцы зацікавіліся насенняводствам элітных клубняў. Адкрыўшы ў гаспадарцы апорны пункт Мар'інскай доследнай станцыі, яны нават пераўзышлі настаўнікаў і цяпер ужо самі прапануюць беларусам высокаўра-

джайнае насенне. А гомельскія хлебаробы тым часам паспелі набыць багаты вопыт вырошчвання азімага жыта і ахвотна перадаюць яго працаўнікам калгаса імя Горкага.

ЖЫВЁЛАГАДОУЛЯ

Больш чым па 4 тысячы кілаграмаў малака ў год атрымліваюць ад кожнай каровы на ферме «Путрышкі» саўгаса «Прынёманскі» Гродзенскага раёна. Гэ-таму спрыяе селекцыйна-племянная работа і ўдасканальванне тэхналогіі вытворчасці.

НА ЗДЫМКУ: на ферме «Путрышкі».

НОВЫЯ ПРАДПРЫЕМСТВЫ

МАГІЛЁўСКИ ЛЁН

У Чавусах, раённым цэнтры Магілёўскай вобласці, пабудаваны самы буйны ў рэспубліцы льнозавод з чатырма паточнымі лініямі. Ільносаломка можа прымацца прама з поля без папярэдняй вылежкі. Прамысловае падрыхтаванне траты праходзіць на працягу двух сутак, што ў дзесяць разоў хутчэй звычайнага спосабу. З выхадам на праектную магутнасць прадпрыемства будзе перапрацоўваць у год звыш дваццаці тысяч тон саломкі і даваць больш чатырох тысяч тон валакна. Земляробы з сямі бліжэйшых раёнаў палавіну вырошчываемай прадукцыі змогуць здаваць саломкай. У выніку да мінімуму будучы зведзены страты прадукцыі незалежна ад умоў надвор'я.

Гэта ўжо пяты ў вобласці льнозавод, дзе прыгатаванне траты настаўлена на прамысловую аснову. Цяпер прадпрыемства такой жа магутнасці будзеца ў раённым цэнтры Круглае.

ГІДРАЛАГІЧНАЯ СЛУЖБА

НА БЕРАЗЕ ПРЫПЯЦІ

110 год споўнілася Мазырскаму вадамернаму пасту, адкрытаму ў 1876 годзе. Два разы ў суткі яго супрацоўнікі вымяраюць на Прыпяці ўзровень і тэмпературу вады, выконваюць іншыя кантрольныя работы. Атрыманыя даныя аперацыйна паступаюць у гідралагічную службу краіны. На Гомельшчыне такіх пастоў — 20.

Служба назірання цікавіцца «здараўем» Прыпяці. Разам з іншымі хімічнымі лабараторыямі гідралагі некалькі разоў у год робяць глыбокі аналіз стану вады. Прыпяць, па гэтых даных, з'яўляецца самай чыстай ракой у Еўропе.

КЛОПАТЫ ПРА ЧАЛАВЕКА

АДПАЧЫЛІ
Ў «БЯРЭСЦІ»

Каля васьмі тысяч сельскіх працаўнікоў папраўляюць штогод сваё здароўе ў санаторыі «Бярэсце», які размясціўся на берэзе возера Раганнянскае Брэсцкага раёна.

Першы корпус санаторыя на 225 месцаў прыняў сельскіх працаўнікоў дзесяць год назад. Абсталяваны ўсімі неабходнымі працэдурнымі кабінетамі, ён прышоўся даспадобы адпачываючым. Чатыры гады назад тут быў уведзены яшчэ адзін корпус на 220 месцаў. Гэтыя два корпусы санаторыя злучаны паміж сабой пераходнай галерэяй, якая выводзіць таксама ў закрыты плавальны басейн і сауну. Тут ёсць усё магчыма для цікавага і змястоўнага адпачынку — кіна- і танцавальная залы, бібліятэка.

З кожным годам расце і пасёлак для супрацоўнікаў санаторыя. Для іх пабудаваны два трыццацікватэрныя і чатыры васьмікватэрныя жыллыя дамы. На чарзе — здача ў эксплуатацыю дзіцячага сада на 90 месцаў.

НЕЗВЫЧАЙНАЕ — ПОБАЧ

ДРАўЛЯНАЕ ДНО
ЗАЛІВА

На адным з участкаў ракі Бярэзіны непадалёку ад Бабруйска вада заўсёды дзіўнай чысціні і празрыстасці. Як у Байкале!

Чым гэта тлумачыцца?

Звыш паўтара стагоддзя назад тут былі ссечаны і затоплены магутныя дубы. Бярвеннямі выслалі дно невялікага заліва. Праз гады дзякуючы складаным біяхімічным працэсам (восем адкуль дзівосная чысціня вады) дрэва павінна было стаць асабліва каштоўным будаўнічым матэрыялам, выдатнай сыравінай для вытворчасці мэблі.

Цяпер аб'яднанне «Бабруйскдраў» «адчыняе» незвычайны, самы, можна сказаць, унікальны падводны склад толькі ў выключных выпадках. Калі рэстаўрыруецца які-небудзь помнік старажытнасці.

Не так даўно, да прыкладу, рамонтаваўся адзін з будынкаў Маскоўскага Крамля. Пры рамонтны выкарыстоўваліся сталыя магутныя дубоў, што ў канцы XVIII стагоддзя раслі на берагах Бярэзіны.

РЭЛІКВІ

ВЯРНУЛАСЯ
СКУЛЬПТУРА Ў ГОМЕЛЬ

У Гомельскім краязнаўчым музеі захоўваецца скульптура «Вястунка міру». Цікавая яе гісторыя.

У гонар дыпламатаў Румянцавых — дзеда, бацькі і сына, якія заключылі ў розныя часы важныя для Расіі мірныя дагаворы, у пачатку XIX стагоддзя была створана скульптура багіні Ірэны, якая ў старажытных грэкаў лічылася вястункай міру. Скульптура была ўстаноўлена ў Гомелі, на месцы пахавання малодшага з роду Румянцавых — Мікалая Пятровіча.

У пачатку Вялікай Айчыннай вайны скульптуру апошнім эшалонам адправілі ў тыл. Пасля вайны супрацоўнікі музея доўга шукалі твор мастацтва, але безвынікова. Нарэшце, некалькі год назад варонежскі мастацтвазнаўца Б. Окунеў адшукаў «Вястунку міру» ў фондах мясцовага музея.

ВЕСТКІ АДУСЮЛЬ

ГОМЕЛЬ. Тут пабудаваны сяміпаварховы комплекс гасцініцы «Туррыст». Ён разлічаны на адначасовы прыём і абслугоўванне 352 чалавек.

СЛУЦК. Медыцынскія работнікі цэнтральнай раённай бальніцы ўнеслі ў Савецкі фонд міру 6 713 рублёў.

Першыя тоны макаронных вырабаў «саломка» выпусціў новы цэх, які ўступіў у строй дзеючых на барысаўскай макароннай фабрыцы. Працуюць дзве тэхналагічныя лініі, манціруецца трэцяя. Ужо сёлета цэх дасць больш за 11 тысяч тон прадукцыі.

НА ЗДЫМКУ: інжынер-тэхнолаг Зінаіда ДАЙНЕКА з прадукцыяй, якую выпускае новы цэх барысаўскай макароннай фабрыкі.

ЯК ДОБРАЎПАРАДКОЎВАЕЦЦА СТАЛІЦА

КАБ ГОРАД БЫЎ УТУЛЬНЫМ

Выканком Мінскага гарадскога Савета народных дэпутатаў прыняў рашэнне, якое забараняе жыхарам шэрагу вуліц... сушыць на балконах бялізну.

— Няўжо ў горадзе з паўтарамільённым насельніцтвам няма больш сур'ёзных праблем! — з такім пытаннем карэспандэнт звярнуўся да намесніка старшыні гарвыканкома Міхаіла МЯСНІКОВІЧА.

— Хачу адразу ж растлумачыць нашу пазіцыю: у жыцці горада мы не вылучаем першачарговя і другарадных пытанняў. Сёння знешняе афармленне вуліц нас хвалюе не менш, чым будаўніцтва новых мікрараёнаў. Ды, уласна, цяпер гэта будаўніцтва і не пачнецца, калі ў праекце загадзя не будуць прадагледжаны такія «дробязі», як кветкавыя клумбы ці лаўкі.

— Вы гаворыце «сёння», «цяпер»... Значыць, так было не заўсёды?

— На жаль, раней гарадскія ўлады не ў стане былі ўдзяляць столькі часу пытанням добраўпарадкавання Мінска. Бо другая сусветная вайна, тры гады нямецка-фашысцкай акупацыі ператварылі горад у руіны. Былі знішчаны ўсе прадпрыемствы, школы, інстытуты, 80 працэнтаў жыллага фонду. Натуральна, пасля вайны трэба было тэрмінова будаваць жылыя дамы, заводы, дзіцячыя сады... І тым не менш нават тады архітэктары і будаўнікі думалі пра будучыню... З аднаго боку, імкнуліся не проста адбудаваць цэнтр горада, а захаваць гістарычныя малюнак вуліц. З другога — шукалі новыя, сучасныя архітэктурныя формы дамоў і кварталаў. Але рэальныя магчымасці для стварэння ў горадзе сапраўднай утульнасці і прыгажосці з'явіліся толькі ў апошняе дзесяцігоддзе.

— Што вы маеце на ўвазе, калі гаворыце «ўтульнасць» і «прыгажосць»?

— Напэўна, тое ж, што і вы, калі наводзіце ў сваёй кватэры парадак: чысціню, камфорт, дэкаратыўнае афармленне. З той, вядома, розніцы, што ў вашым распарадкаванні некалькі дзесяткаў квадратных метраў, а плошча горада больш за 200 квадратных кіламетраў. І толькі на ўборку яго вуліц і плошчаў штодзённа выхадзяць сотні спецыяльных машын і паўтары тысячы работнікаў.

— Дарэчы, многія прыездзяць ліцаць Мінск адным з самых чыстых гарадоў у краіне. Чым гэта растлумачыць?

— Вядома тым, што ўсе пытанні добраўпарадкавання мы вырашаем у комплексе. Уборка гарадскіх тэрыторый — адзін з напрамкаў гэтай вялікай і пастаяннай работы. Згадзіцеся, што не менш важна захаваць над горадам чыстае паветра. Для гэтага, напрыклад, на працягу бліжэйшых пяці год мы перавядзем 20 працэнтаў аўтамабільнага транспарту на звадкаваны газ, больш за 320 прамысловых прадпрыемстваў і ўстановаў вынесем за межы горада альбо жылых раёнаў.

У Мінску 10 паркаў, 108 сквераў, 34 зялёныя масівы. Штогод на вуліцах і плошчах высаджваюцца мільёны кветак. Прычым для кожнага раёна распрацоўваецца свой праект кветкавага афармлення, а кветкі пастаянна мяняюцца.

Кветнікі, зялёныя газоны, невялікія ўтульныя скверыкі разбіваюцца і ў дварах. Там жа для дзяцей абсталяваюцца гульнявыя і спартыўныя пляцоўкі, у стварэнні якіх прымаюць удзел не толькі будаўнікі, але і архітэктары, скульптары,

мастакі. Між іншым мазаічныя пано на сценах дамоў, скульптуры і арыгінальныя фантаны, з густым афармленнем падземныя пераходы — іх заслуга.

— Ці не занадта гэта дорага — упрыгожваць мастацкімі кафлямі звычайны падземны пераход?

— Есць рэчы, якія не заўсёды варта пераводзіць на мову лічбаў. Інакш цяжка дабіцца таго, каб горад стаў эстэтычнай каштоўнасцю, сваім вонкавым выглядам выклікаў у людзей радасць. Не палічыце гэтыя словы напышлівымі. У якасці прыкладу магу прывесці Мінскі метрапалітэн. Мы спускаемся туды, каб хутчэй куды-небудзь добрацца. Але нават на тых, хто вельмі спяшаецца, міжволі ўздзейнічае гармонія фарбаў, прыгажосць ліній, мазаічныя ўзоры і ззяненне люстраў. А калі гэта прыгажосць будзе з намі заўсёды і ўсюды? Хто ведае, якой вялікай карысцю абярнецца ў выніку такое «нерацыянальнае» расходванне сродкаў.

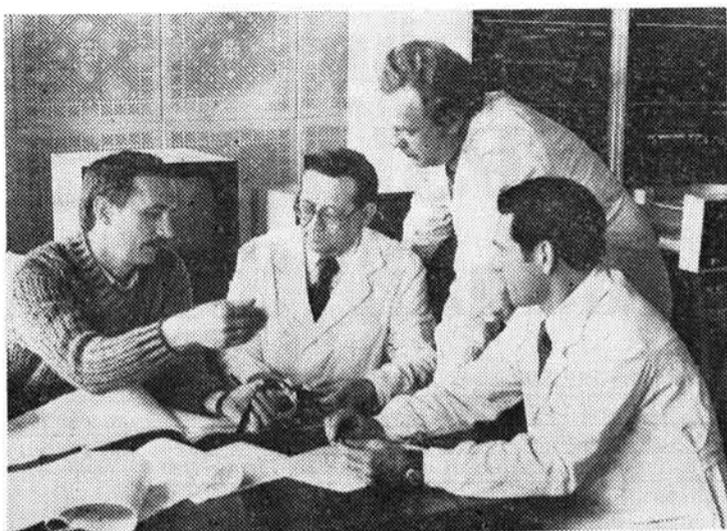
— А як самі мінчане адносяцца да гэтага боку дзейнасці гарвыканкома?

— Звоняць, пішуць прыходзяць і... нярэдка крытыкуюць нас. Не здзіўляйся. Бо чым чысцейшым і прыгажэйшым становіцца горад, тым больш прыкметныя любыя недахопы: шчыліны на асфальце, дрэнна пафарбаваныя фасады, няўдала выкананая рэклама ў вітрынах магазінаў. Нарэшце, тыя самыя балконы, з якіх пачалася наша гутарка. Варта гаспадару вывесці бялізну альбо пафарбаваць балкон у іншы колер — і сапсаваны вонкавы выгляд усяго дома. Такіх людзей гарвыканком папярэджвае, іншы раз штрафвае.

Многія работы па добраўпарадкаванні мы вядзем па наказах выбаршчыкаў (калектыўныя даручэнні дэпутатам). Цяпер, напрыклад, заканчваецца будаўніцтва Сляпянскай воднай сістэмы, прывялі ў парадак бярозавы гай на вуліцы Антонаўскай, пераабсталювалі дзіцячы парк імя Горкага — там пад умелымі рукамі рэзчыкаў старэйшых дзяцей ператварыліся ў казачныя звыржы. На рэалізацыю толькі гэтых трох наказаў выбаршчыкаў было зрасходавана 500 тысяч рублёў. А ўсяго з бюджэту гарсавета на добраўпарадкаванне штогод выдзяляецца 27—30 мільёнаў рублёў.

Клапоцяцца аб сваім горадзе і самі мінчане: саджаюць дрэвы і кветкі ў дварах, сочаць за чысцінёй акон і фасадаў будынкаў, памагаюць нашым уборачным службам у цяжкія перыяды лістападаў і снежных заносаў. Спачатку гэта адбывалася стыійна, але некалькі год назад нарадзілася і ўсім вельмі спадабалася ідэя аб «санітарным дні». З таго часу кожны панядзелак многія рабочыя, служачыя, студэнты, школьнікі, хатнія гаспадыні выходзяць у вольны час на ўборку сваіх двараў і вуліц. А тое, што ствараеш сам, — і любіш мацней. Можна, таму, як сведчыць статыстыка, у Мінск прыязджаюць жыць многія, а вось расстаюцца з ім рэдка.

Наталія БУЛДЫК.

Урач надзявае на руку пацыента электронны гадзіннік, у які ўманціраваны дыягнастычны прыбор, а на грудную клетку прымацоўвае датчык. Прыбор пастаянна кантралюе дзейнасць сэрца, не пашкаджаючы чалавеку нармальна працаваць. Гэты дыягнастычны прыбор — самы мініяцюрны ў свеце кардыяаналізатар — створаны супрацоўнікамі Беларускага навукова-даследчага інстытута кардыялогіі і спецыялістамі вытвор-

чага аб'яднання «Інтэграл». НА ЗДЫМКАХ: стваральнікі мікракардыяаналізатара (злева направа) супрацоўнік аб'яднання «Інтэграл» Л. ВАХЦЭРАУ, дырэктар інстытута кардыялогіі член-карэспандэнт АН БССР Г. СІДАРЭНКА, загадчык аддзела новай тэхнікі інстытута Я. ЯКУБОВІЧ і кандыдат медыцынскіх навук Я. НІКІЦІН; мініяцюрны кардыяаналізатар. Фота У. ВІТЧАНКІ і А. СЯНЦОВА.

ПРАГРАМА КПСС — ПРАГРАМА ДЛЯ НАРОДА

I. МЭТЫ БЛІЗКІЯ І ПЕРСПЕКТЫЎНЫЯ

Чаму Камуністычная партыя Саветаў Саюза прымае новую Праграму? Такое пытанне, у такой менавіта форме не раз задавалі субсіднікі з розных краін. Даводзілася перш за ўсё тлумачыць, што гутарка ідзе не аб новай Праграме, а аб новай рэдакцыі Праграмы КПСС. І гэта не фармальны момант.

Сёння дзеючая, трэцяя з часу заснавання нашай партыі Праграма была прынята 25 год назад. Многае змянілася з таго часу і ў нашай краіне, і ў міжнародным становішчы. Але хочацца адразу сказаць галоўнае: не змянілася наша асноўная мэта, наша ўяўленне аб будучыні, жаданай будучыні, прыняццё дасягальнасць якой абгрунтавана марксісцка-ленінскай тэорыяй. Гэта камунізм.

Магчыма, зараз для нас больш ясная, чым калі-небудзь раней, складанасць руху да намічанай мэты. Характарызуючы яе, КПСС указвае толькі на самыя істотныя яе рысы, не ўдаючыся ў дэталі, якія пакуль няпроста ўявіць. І ўсё-такі гэтая мэта канкрэтна вызначана і разам з тым — яна такая, што дзеля яе варта працаваць.

Камунізм, гаворыцца ў праекце, гэта бяскласавы грамадскі лад з адзінай агульнанароднай уласнасцю на сродкі вытворчасці, поўнай сацыяльнай роўнасцю ўсіх членаў грамадства, дзе разам з усеакавым развіццём людзей вырастаюць і прадукцыйныя сілы на падставе навук і тэхнікі, якія пастаянна развіваюцца, стане магчымым ажыццяўленне вялікага прыпынку «Ад кожнага — па здольнасцях, кожнаму — па патрэбнасцях». Камунізм — гэта высокаарганізаванае грамадства свабодных і свядомых працаўнікоў, у якім зацвердзіцца грамадскае самкіраванне, праца на карысць грамадства стане для ўсіх першай жыццёвай патрэбнасцю, усвядомленай неабходнасцю, і здольнасці кожнага будучы прымяняцца з найбольшай карысцю для народа.

Саветаў камуністы самакрытычна прызнаюць сёння, што тэрміны дасягнення гэтай мэты пры складанні Праграмы ў 1961 годзе былі ацэнены нерэалістычна. Даволі зразумелае пачалавае жаданне наблізіць мэту, своеасабліва «недакладнасць мары», звернуўшы ў будучыню, узялі верх над строга-

сцю разлікаў і ацэнак. Таму КПСС настойліва папярэджвае ад паўтарэння падобных памылак.

У праекце новай рэдакцыі Праграмы гаворыцца, што перарастанне сацыялізму ў камунізм вызначаецца аб'ектыўнымі законамі развіцця грамадства, не лічыцца з якімі нельга. Развіццё сацыялізму, усё больш поўнае раскрыццё яго магчымасцей і пераваг, умацаванне ўласцівых яму агульнакамуністычных пачаткаў і азначае сапраўдны рух грамадства да камунізму. Любыя спробы забягання наперад, увядзення камуністычных прынцыпаў без уліку ўзроўню матэрыяльнай і духоўнай сталасці грамадства, як паказвае вопыт, асуджаны на няўдачу, могуць выклікаць выдаткі як эканамічнага, так і палітычнага характару.

Але ў нас няма падстаў адмаўляцца ад сваёй мэты. І трэба ўжо сёння рабіць усё, што магчыма, для руху да яе. Гэта задача вызначаецца ў праекце новай рэдакцыі Праграмы КПСС як удакладненне сацыялізму і паступовы пераход да камунізму — вызначэнне, якое злучае ў сабе неадкладныя справы і перспектывы.

Няма падстаў у нас і для таго, каб згадзіцца, быццам трэцяя праграма «правалена». Нашы ідэалагічныя праціўнікі любяць разважаць на гэтую тэму, паказваючы справу так, быццам 25 год руху па намічанаму Праграмай шляху не было, быццам эканоміка стаяла на месцы і затрымалася грамадскае жыццё. Гэта няправільна. Партыя шчыра гаворыць у сваіх дакументах, што зробленае, самі тэмпы нашага руху наперад сёння нас не задавальняюць, што можна было зрабіць больш, лепш. Партыя ўлічвае, што ў 70-я — пачатку 80-х гадоў у развіцці краіны разам з дасягнутымі і бясспрэчнымі поспехамі мелі месца пэўныя неспрыяльныя тэндэнцыі і цяжкасці. У значнай меры яны звязаны з тым, што не былі своечасова і належным чынам ацэнены змяненні эканамічнай сітуацыі, неабходнасць глыбокіх зрухаў ва ўсіх сферах жыцця, не праяўлялася належнай настойлівасцю ў іх ажыццяўленні.

Але ўсё-такі, каб адказаць на выдумкі нашых ідэйных праціўнікаў, звернемся да лічбаў. За 25 год, з 1960 па 1985, нацыянальны даход у

нашай краіне вырас у 3,8 раза. Рэальныя даходы саветскіх людзей за гэты час павялічыліся ў 2,5 раза, ажыццяўлены шэраг буйных сацыяльных праектаў. Гэта стала магчымым таму, што аб'ём прамысловай прадукцыі павялічыўся ў 4,8 раза, а прадукцыйнасць працы — у 3,2 раза.

Змянілася і становішча СССР на сусветнай арэне. Адбылося скарачэнне атрыманага ў спадчыну ад мінулага разрыву ва ўзроўнях эканамічнага патэнцыялу з вядучымі капіталістычнымі дзяржавамі. Дасягнуты ваенна-стратэгічны парытэт паміж СССР і ЗША, Варшаўскім Дагаворам і НАТО, што служыць не толькі бяспецы саветаў народа, але і захаванню міру на ўсёй планеце.

Вось гэтыя і ўсе іншыя перамены ва ўнутраным і міжнародным становішчы краіны (а не «правалы» і «перагляд мэты»), асвоенныя намі новыя рубяжы, набыты вопыт, навуковае асэнсаванне змяненняў, якія адбыліся, даюць магчымасць і выклікаюць неабходнасць больш дакладна і канкрэтна вызначыць шляхі развіцця саветаў грамадства. Таму і спатрэбіліся новыя праграмныя ўстаноўкі.

Паслядоўнасць і пераемнасць, характэрныя для праграмных дакументаў КПСС, прадугледжваюць творчае развіццё тэорыі, узбагачэнне яе вывадамі з новага вопыту, пастаяннага глыбокага аналізу сітуацыі, якая мяняецца. Калі само жыццё пацвердзіла правільнасць асноўнага зместу Праграмы КПСС, то крытычна пераасэнсаваныя тыя фармулёўкі, якія не вытрымалі правёркі часам. І гэта натуральна, як натуральна сам ход гістарычнага развіцця. У. І. Ленін гаварыў, што крытыка асобных праграмных пунктаў і фармулёвак цалкам законная і неабходная рэч ва ўсякай жывой партыі і «калі трэба будзе зрабіць шэраг паправак Праграмы, зробім». Таму і ў ідзе размова не аб новай Праграме, а аб новай рэдакцыі Праграмы КПСС, якая, адлюстроўваючы нязменнасць асноўных мэт, па-новаму, з улікам нашых дасягненняў і новых умоў вызначае задачы, якія партыя і народ будуць вырашаць і нават вырашаюць ужо сёння.

Аляксандр ВОЛКАЎ, доктар гістарычных навук, прафесар.

Statement by General Secretary of the CPSU Central Committee Mikhail GORBACHOV

The proposals that were expounded in the Statement made by Mikhail Gorbachov, General Secretary of the CPSU Central Committee on January 16, 1986 were widely discussed all over the world. We received many letters from our readers where they expressed their support of the proposals. But at the same time they write

that in their countries it was impossible to find complete text of the Statement anywhere. At the request of our compatriots who live in English-speaking countries our «ENGLISH PAGE» reprinted the Statement from the MOSCOW NEWS weekly.

The new year 1986 has started its countdown. It will be an important year, one could say a turning point in the history of the Soviet state, the year of the 27th Congress of the CPSU. The Congress will chart the guidelines for the political, social, economic and cultural development of Soviet society up to the next millennium. It will adopt a programme for accelerating our peaceful construction.

All efforts of the CPSU are directed towards ensuring a further improvement in the life of the Soviet people.

A turn for the better is also needed in the international arena. This is the expectation and the demand of the peoples of the Soviet Union and of the peoples throughout the world.

Aware of this fact, at the start of the new year, the Politbureau of the CPSU Central Committee and the Soviet government have adopted a decision on a number of major foreign policy actions of a fundamental nature. They are designed to promote to a maximum degree an improvement in the international situation. They are prompted by the need to overcome the negative, confrontational trends that have been growing in recent years and to clear the way towards curbing the nuclear arms race on Earth and preventing it in outer space, towards an overall reduction of the war danger and towards building trust as an integral part of relations among states.

I.

Our most important action is a concrete programme aimed at the complete elimination of nuclear weapons throughout the world and covering a precisely defined period of time.

The Soviet Union is proposing a step-by-step and consistent process of ridding the Earth of nuclear weapons to be implemented and completed within the next 15 years, before the end of this century.

The 20th century has given mankind the gift of the atom's energy. However, this great achievement of the human mind can turn into an instrument of the self-annihilation of mankind.

Is it possible to solve this contradiction? We are convinced it is. Finding effective ways towards eliminating nuclear weapons is a feasible task, provided it is tackled without delay.

The Soviet Union is proposing a programme of ridding mankind of the fear of a nuclear catastrophe to be carried out beginning in 1986. And the fact that this year has been proclaimed by the United Nations the International Year of Peace provides an additional political and moral incentive for this. What is required here is rising above national selfishness, tactical calculations, differences and disputes, whose significance is nil compared to the preservation of what is most valuable — peace and a safe future. The energy of the atom should be placed at the exclusive service of peace, a goal that our socialist state has invariably advocated and continues to pursue.

It was our country that as early as 1946 was the first to raise the question of prohibiting the production and use of atomic weapons and to make atomic energy serve peaceful purposes for the benefit of mankind.

How does the Soviet Union envisage the practical terms of the process of reducing nuclear weapons, both delivery vehicles and warheads, leading to their complete elimination? Our proposals can be summarized as follows:

Stage one. Within the next 5-8 years the USSR and the USA will reduce by half the nuclear arms that can reach each other's territory. On the remaining delivery vehicles of this kind each side will retain no more than 6,000 warheads.

It stands to reason that such a reduction is possible only if the USSR and the USA mutually renounce the development, of space strike weapons. As the Soviet Union has repeatedly warned the development of space strike weapons will dash all hopes for a reduction of nuclear weapons on Earth.

The first stage will include the adoption and implementation of the decision on the complete elimination of the medium-range missiles of the USSR and the USA in the European zone, both ballistic and cruise missiles, as a first step towards ridding Europe of nuclear weapons.

At the same time the United States should undertake not to transfer its strategic and medium-range missiles to other countries, while Britain and France should pledge not to build up their respective nuclear arms.

The USSR and the USA should from the very beginning agree to stop all nuclear explosions and call upon other states to join in such a moratorium as soon as possible.

We propose that the first stage of nuclear disarmament should concern the Soviet Union and the United States because it is up to them to set an example for the other nuclear powers to follow. We said that very frankly to the President of the United States Ronald Reagan during our meeting in Geneva.

Stage two. At this stage, which should start no later than 1990 and last for 5-7 years, the other nuclear powers will begin to engage in nuclear disarmament. To begin with, they will pledge to freeze all their nuclear arms and not to have them on the territories of other countries.

In this period the USSR and the USA will go on with the reductions agreed upon during the first stage and also carry out further measures designed to eliminate their medium-range nuclear weapons and freeze their tactical nuclear systems.

Following the completion by the USSR and the USA of the 50 per cent reduction in their relevant arms at the second stage, another radical step is to be taken: all nuclear powers eliminate their tactical nuclear arms, namely the weapons having a range (or radius of action) of up to 1,000 km.

At the same stage the Soviet-American accord on the prohibition of space strike weapons will have to become multilateral, with the mandatory participation in it of major industrial powers.

All nuclear powers will stop nuclear weapons test.

There will be a ban on the development of nonnuclear weapons based on new physical principles, whose destructive capacity is close to that of nuclear arms or other weapons of mass destruction.

Stage three will begin no later than 1995. At this stage the elimination of all remaining nuclear weapons will be completed. By the end of 1999 there will be no nuclear weapons on Earth. A universal accord will be drawn up that such weapons should never again come into being.

We have in mind that special procedures will be worked out for the destruction of nuclear weapons, as well as the dismantling, re-equipment or destruction of delivery vehicles. In the process, agreement will be reached on the numbers of weapons to be destroyed at each stage, the sites of their destruction and so on.

Verification with regard to the weapons to be destroyed or limited will be carried out both by national technical means and through on-site inspections. The USSR is ready to reach agreement on any other additional verification measures.

The adoption of the nuclear disarmament programme that we propose would undoubtedly have a favourable impact on the negotiations conducted at bilateral and multilateral forums. The programme would identify specific routes and reference points, establish a specific time-frame for achieving agreements and implementing them and would make the negotiations purposeful and goal-oriented. This would break off the dangerous trend whereby the momentum of the arms race is greater than the process of negotiations.

In summary, we propose that we should enter the third millennium without nuclear weapons, on the basis of mutually acceptable and strictly verifiable agreements. If the US administration is indeed committed to the goal of the complete elimination of nuclear weapons everywhere, as it has repeatedly stated, it is being offered a practical opportunity to begin this in practice. Instead of wasting the next 10-15 years on developing new, extremely dangerous weapons in space, allegedly designed to render nuclear arms useless, would it not be more sensible to start eliminating those arms and finally bring them down to zero? The Soviet Union, I repeat, proposes doing precisely that.

The Soviet Union calls upon all peoples and states and, naturally, above all nuclear states, to support the programme of eliminating nuclear weapons before the year 2000. It is absolutely clear to any unbiased person that if such a programme were implemented, nobody would lose and everybody would stand to

gain. This is a problem common to all mankind and it can and must be solved only through common effort. And the sooner this programme is translated into practical deeds, the safer will be the life on our planet.

II.

Guided by the same approach and the desire to make another practical step within the context of the programme of nuclear disarmament, the Soviet Union has taken an important decision.

We are extending by three months our unilateral moratorium on any nuclear explosions, which expired on December 31, 1985. Such a moratorium will remain in effect even longer if the United States, for its part, also stops nuclear tests. We propose once again to the United States to join this initiative whose significance is evident to practically everyone in the world.

It is clear that adopting such a decision was no easy task for us. The Soviet Union cannot display unilateral restraint with regard to nuclear tests indefinitely. But the stakes are too high and the responsibility too great for us not to try every possibility of influencing the position of others by force of example.

All experts, scientists, politicians and military men agree that the cessation of tests would indeed block off the channels for upgrading nuclear weapons. And this is a top priority task. A reduction of nuclear arsenals alone, without a prohibition of nuclear weapons tests, does not offer a way out of the dilemma of nuclear danger, since the remaining weapons would be modernized and there would still remain the possibility of developing increasingly sophisticated and lethal nuclear weapons and testing new types of them at test ranges.

Therefore, the cessation of tests is a practical step towards eliminating nuclear weapons.

I wish to say the following from the outset. Possible references to verification as an obstacle to the establishment of a moratorium on nuclear explosions would be totally groundless. We declare unequivocally that verification is no problem as far as we are concerned. Should the United States agree to stop all nuclear explosions on a reciprocal basis, appropriate verification of compliance with the moratorium would be fully ensured by national technical means as well as through international procedures — including on-site inspections whenever necessary. We invite the USA to reach agreement with us to this effect.

The USSR is strongly in favour of the moratorium becoming a bilateral, and later a multilateral, action. We are also in favour of resuming the trilateral negotiations involving the USSR, the USA and Great Britain on the complete and general prohibition of nuclear weapons tests. This could be done immediately, even this month. We are also prepared to begin without delay multilateral test ban negotiations within the framework of the Geneva Conference.

on Disarmament, with all nuclear powers taking part.

Non-aligned countries are proposing to hold consultations with a view to extending the 1963 Moscow Treaty banning nuclear weapons tests in the atmosphere, in outer space and underwater to apply also to underground tests, which are not covered by the Treaty. The Soviet Union is agreeable concerning this measure too.

Since last summer we have been calling upon the United States to follow our example and stop nuclear explosions. Washington has as yet not done that despite the protest and demands of public opinion, and contrary to the will of most states in the world. By continuing to set off nuclear explosions the US side continues to pursue its elusive dream of military superiority. This policy is futile and dangerous. It is a policy which is not worthy of the level of civilization that modern society has reached.

In the absence of a positive response from the United States, the Soviet side had every right to resume nuclear tests starting already on January 1, 1986. If one were to follow the usual «logic» of the arms race, that, presumably, would have been the right thing to do.

But the point is that it is precisely that notorious logic that has to be resolutely repudiated. We are making yet another attempt in this direction. Otherwise the process of military rivalry will become an avalanche and any control over the course of events would be impossible. To submit to the force of the nuclear arms race is inadmissible. This would mean acting against the voice of reason and the human instinct of self-preservation. What is required are new and bold approaches, a new political way of thinking and a heightened sense of responsibility for the destinies of the peoples.

The US administration has once again been given more time to evaluate our proposals on stopping nuclear explosions and to give a positive answer to them. It is precisely this kind of response that people everywhere in the world will expect from Washington.

The Soviet Union is addressing an appeal to the United States President and Congress, to the American people. There is an opportunity to halt the process of upgrading nuclear arms and developing new weapons of that kind. It must not be missed. The Soviet proposals place the USSR and the United States in an equal position. These proposals do not attempt to outwit or outsmart the other side. We are proposing that the road of sensible and responsible decisions be taken.

III.

In order to implement the programme of reducing and eliminating nuclear arsenals, the entire existing system of negotiations has to be set in motion and the highest possible efficiency of the disarmament machinery ensured.

Statement by General Secretary of the CPSU Central Committee Mikhail GORBACHOV

In a few days the Soviet-American talks on nuclear and space arms will be resumed in Geneva. When we met with President Reagan last November at Geneva, we had a frank discussion on the whole range of problems that constitute the subject of those negotiations, namely on space, strategic offensive arms and medium-range nuclear systems. It was agreed that the negotiations would be accelerated and that agreement must not remain a mere declaration.

The Soviet delegation in Geneva will be instructed to act in strict compliance with that agreement. We expect the same constructive approach from the US side, above all on the question of space. Space must remain peaceful; strike weapons should not be deployed there. Neither should they be developed. And let there also be most rigorous control, including opening the relevant laboratories for inspection.

Mankind is at a crucial point in the new space age. And it is time to abandon the thinking of the Stone Age, when the chief concern was to have a bigger stick or a heavier stone. We are against weapons in space. Our material and intellectual capabilities make it possible for the Soviet Union to develop any weapon if we are compelled to do so. But we are fully aware of our responsibility to the present and future generations. It is our profound conviction that we should approach the third millennium not with the «star wars» programme but with large-scale projects of peaceful exploration of space by all mankind. We propose that practical work on such projects and their implementation be started. This is one of the major ways of ensuring progress on our entire planet and establishing a reliable system of security for all.

To prevent the arms race from extending into space means to remove the obstacle to deep cuts in nuclear weapons. There is on the negotiating table in Geneva a Soviet proposal on reducing by half the relevant nuclear arms of the Soviet Union and the United States, which would be an important step towards a complete elimination of nuclear weapons. Barring the possibility of resolving the problem of space means not wanting to stop the arms race on Earth. This should be stated in clear and straightforward terms. It is not by chance that the proponents of the nuclear arms race are also ardent supporters of the «star wars» programme. These are two sides of the same policy, hostile to the interests of people.

Let me turn to the European aspect of the nuclear problem. It is a matter of extreme concern that in defiance of reason and contrary to the national interests of the European peoples, American firststrike missiles continue to be deployed in certain West European countries. This problem has been under discussion for many years now. Meanwhile, the security situation in Europe continues to deteriorate.

It is time to put an end to this course of events and cut this Gordian knot. The Soviet Union has for a long time been proposing that Europe should be freed from both medium-range

and tactical nuclear weapons. This proposal remains valid. As a first radical step in this direction we are now proposing, as I have said, that even at the first stage of our programme all medium-range ballistic and cruise missiles of the USSR and the USA in the European zone be eliminated.

Achieving tangible practical results at the Geneva talks would give meaningful material substance to the programme which we are proposing, designed to totally eliminate nuclear arms by the year 2000.

IV.

The Soviet Union considers as fully feasible the task of completely eliminating even in this century such barbaric instruments of mass destruction as chemical weapons.

At the talks on chemical weapons within the framework of the Geneva Conference on Disarmament certain signs of progress have recently appeared. However, these talks have been unreasonably protracted. We are in favour of intensifying the talks in order to conclude an effective and verifiable international convention prohibiting chemical weapons and destroying the existing stockpiles of those weapons, as agreed upon with US President Reagan at Geneva.

In the matter of banning chemical weapons, just as in other disarmament matters, all participants in the talks should take a fresh look at things. I would like to make it perfectly clear that the Soviet Union is in favour of an early and complete elimination of those weapons and of the industrial base for their production. We are prepared for a timely declaration of the location of enterprises producing chemical weapons and for the cessation of their production and are ready to start developing procedures for destroying the relevant industrial base and to proceed, soon after the convention enters into force, to eliminate the stockpiles of chemical weapons. All these measures would be carried out under strict control, including international on-site inspections.

A radical solution to this problem would also be facilitated by certain interim steps. For example, agreement could be achieved on a multilateral basis not to transfer chemical weapons to anyone and not to deploy them on the territories of other states. As for the Soviet Union it has always strictly abided by those principles in its practical policies. We call upon other states to follow that example and show equal restraint.

V.

Along with eliminating from the arsenals of states the weapons of mass destruction, the Soviet Union is proposing that conventional weapons and armed forces become subject to agreed-upon reductions.

Reaching agreement at the Vienna negotiations could signal the beginning of progress in this direction. Today it would seem that a framework is emerging for a possible decision to reduce Soviet and US troops and subsequently freeze the level of

armed forces of the opposing sides in Central Europe. The Soviet Union and our Warsaw Treaty allies are determined to achieve success at the Vienna talks. If the other side also wants this, 1986 could become a landmark for the Vienna talks too. We proceed from the understanding that a possible agreement on troops reductions would naturally require reasonable verification. We are prepared for that. As for observing the commitment to freeze the numbers of troops, in addition to national technical means, permanent verification posts could be established to monitor any military contingents entering the reduction zone.

Let me now mention such an important forum as the Stockholm Conference on Confidence- and Security-Building Measures and Disarmament in Europe. It is called upon to put up barriers against the use of force or covert preparations for war, whether on land, at sea or in the air. The possibilities have now become evident.

In our view, especially in the current situation, it is essential to reduce the numbers of troops participating in major military manoeuvres which should be announced under the Helsinki Final Act.

It is time to begin dealing effectively with the problems still outstanding at the Conference. It is known that the bottleneck there is the issue of notifications regarding major ground force, naval and air force exercises. Of course, those are serious problems and they must be dealt with in a serious manner in the interests of building confidence in Europe. However, if their comprehensive solution cannot be achieved at this time, why not explore ways to their partial solution, for instance reach agreement now about notifications of major ground force and air force exercises, postponing the question of naval activities until the next stage of the Conference.

It is not coincidental that the new Soviet initiatives in their considerable part are directly addressed to Europe. In achieving a radical turn towards the policy of peace, Europe could have a special mission. That mission is erecting a new edifice of detente.

For this, Europe has the necessary historical experience, which is often unique. Suffice it to recall that the joint efforts of the Europeans, the United States and Canada produced the Helsinki Final Act. If there is a need for a specific and vivid example of new thinking and political psychology in approaching the problems of peace, cooperation and international trust, that historic document could in many ways serve as such an example.

VI.

Ensuring security in Asia is of vital importance to the Soviet Union, which is a major Asian power. The Soviet programme for eliminating nuclear and chemical weapons by the end of the current century is in harmony with the sentiments of the peoples of the Asian continent, for whom the problems of peace and security are no less urgent than for the peoples of Europe. In this context one cannot fail to recall that Japan and its ci-

ties Hiroshima and Nagasaki became the victims of nuclear bombing and Vietnam a target of chemical weapons.

We highly appreciate the constructive initiatives put forward by the socialist countries of Asia and by India and other members of the non-aligned movement. We view as very important the fact that the two Asian nuclear powers, the USSR and the People's Republic of China, have both undertaken not to be the first to use nuclear weapons.

The implementation of our programme would fundamentally change the situation in Asia, rid the nations in that part of the globe, too, of the fear of nuclear and chemical warfare, and bring security in that region to a qualitatively new level.

We regard our programme as a contribution to a search, together with all Asian countries, for an overall comprehensive approach to establishing a system of secure and durable peace on this continent.

VII.

Our new proposals are addressed to the whole world. Initiating active steps to halt the arms race and reduce weapons is a necessary prerequisite for coping with the increasingly acute global problems, those of the deteriorating human environment and of the need to find new energy sources and combat economic backwardness, hunger and disease. The pattern imposed by militarism — armament instead of development — must be replaced by the reverse order of things — disarmament for development. The noose of the trillion-dollar foreign debt, which is now strangling dozens of countries and entire continents, is a direct consequence of the arms race. Over two hundred and fifty billion dollars annually siphoned out of the developing countries is an amount almost equal to the mammoth US military budget. Indeed, this coincidence is, in fact, no coincidence.

The Soviet Union wants each measure limiting and reducing arms and each step towards eliminating nuclear weapons not only to bring nations greater security but to make it possible to allocate more funds for improving people's life. It is natural that the peoples seeking to put an end to backwardness and achieve the level of industrially developed countries associate the prospects of freeing themselves from the burden of foreign debt to imperialism, which is draining their economies, with limiting and eliminating weapons, reducing military expenditures and switching resources to the goals of social and economic development. This theme will undoubtedly figure most prominently at the international conference on disarmament and development to be held next summer in Paris.

The Soviet Union is opposed to making the implementation of disarmament measures dependent on so-called regional conflicts. Behind this is both unwillingness to follow the path of disarmament and the desire to impose upon sovereign nations that which is alien to them and which would make it possible to maintain profoundly unfair conditions whereby some countries live at the expense of others, exploiting their natural, human and spiritual resources for the selfish imperial purposes of certain states or aggressive alliances. The Soviet Union, as always, will continue to oppose

this. It will continue consistently to advocate freedom for the peoples, peace, security, and a stronger international legal order. The Soviet Union's goal is not to whip up regional conflicts but to eliminate them through collective efforts on a just basis, and the sooner the better.

Today, there is no shortage of statements professing commitment to peace. What is really in short supply is concrete action to strengthen its foundations. All too often peaceful words conceal war preparations and power politics. Moreover, some statements made from high rostrums are in fact intended to eliminate any trace of that new «spirit of Geneva» which is having a salutary effect on international relations today. It is not only a matter of statements. There are also actions clearly designed to incite animosity and mistrust and to revive confrontation, which is antithetical to detente.

We reject such a way of acting and thinking. We want 1986 to be not just a peaceful year but one that would enable us to reach the end of the 20th century under the sign of peace and nuclear disarmament. The package of new foreign policy initiatives that we are proposing is intended to make it possible for mankind to approach the year 2000 under peaceful skies and with space peaceful, without fear of nuclear, chemical or any other threat of annihilation and fully confident of its own survival and of the continuation of the human race.

The new resolute measures now taken by the Soviet Union for the sake of peace and of improving the overall international situation give expression to the substance and the spirit of our internal and foreign policies and their organic unity. They reflect the fundamental historic law which was emphasized by Vladimir Ilyich Lenin. The whole world sees that our country is holding high the banner of peace, freedom and humanism raised over our planet by the Great October Revolution.

In the questions of preserving peace and saving mankind from the threat of nuclear war, no one should remain indifferent or stand aloof. This concerns each and every one of us. Each state, large or small, socialist or capitalist, has an important contribution to make. Every responsible political party, every non-governmental organization and every person also has an important role to play.

No task is more urgent, more noble and humane than uniting all efforts to achieve this lofty goal. This task is to be accomplished by our generation without shifting it onto the shoulders of those who will succeed us. This is the imperative of our time. This, I would say, is the burden of historic responsibility for our decisions and actions in the time remaining until the beginning of the third millennium.

The course of peace and disarmament will continue to be pivotal to the foreign policy of the CPSU and the Soviet state. In actively pursuing this course, the Soviet Union is prepared to engage in wide-ranging cooperation with all those who stand on positions of reason, goodwill and awareness of responsibility for assuring mankind a future without wars or weapons.

(Pravda, January, 16, 1986.)

ВЫ, НАПЭУНА, памятаеце тую выставу. Ну, ка-нешне ж, яе нельга не помніць. Памятаеце, там адну сцяну, цэлую доўгую сцяну, займалі партрэты беларускіх сялян. Амаль пад кожным стаяла імя або прозвішча. Як пад фотаздымкам...

Я прыходзіла і сядзела на-супраць. І глядзела. І заўсё-ды лавіла сябе на тым, што гэтак я гляджу фотаздымкі сваіх продкаў, калі прыт-джаю дахаты. Пакоўкляя ад часу, тыя здымкі збераглі родныя і незнаёмыя абліччы...

Я тады забывала пра ўсё. Нічога не існавала ў свеце, акрамя выставы. Я сядзела там, пакуль не падыходзіла нарэшце ветлівая хударлявая жанчына і не папярэджала, што да закрыцця астаецца дзесяць хвілін. Яна так спа-гадліва глядзела на мяне, як глядзіць здаровы чалавек на хворага. А я і праўда як зах-варэла. Маё ўяўленне маля-вала адно і тое ж. То быў вобраз пажылой кабеты, ся-лянкі. Ага, ага. Менавіта па-жылой. Не крывіцца, ша-поўныя...

Гэта карціна, дакладней, партрэт стаў тады мараю майго жыцця. Мне трэба бы-ло браць фарбы і маляваць. Я бачыла кожную рысачку «свае» жанчыны, кожны няў-лоўны рух яе твару. Яна мне снілася, не давала спакою. Я яе ведала. Нікога і нічога я так добра не ведала і не ад-чувала, як яе. Яна ўвасобіла ўсё лепшае, што было ў маёй і яшчэ ў нечай бабулі, што жыло ў нашых мацярыках. І што гены перадалі і нам так-сама, і што мы насілі ў сабе, хаваючы ад саміх сябе, баю-чыся як-небудзь праявіць гэ-та, не разумеючы, што на гэтым і трымаецца яшчэ свет і ўсё лепшае, што ёсць у свеце. Мы, вясковыя, наў-ныя дзяўчаткі, няўдалыя га-раджанкі, больш за ўсё бая-ліся не выдаць сваю вяско-васць, сваю чысціню, сваю замілаванасць усім родным, стараліся, як маглі, быць су-часнымі. Не здагадваючыся нават, што самае сучаснае ў нас — ад нашых бабуль і мацярыкаў, бо яно ў нас самае лепшае.

Мне тады захацелася ска-заць пра гэта. Захацелася сказаць усім такім, як сама, тым, хто пачаў забываць, хто ён і адкуль.

«Мая» жанчына, «мая» ба-буля жыла ўжо не толькі ў маёй душы. Яна глядзела на мяне з гэтай сцяны, займала сваё месца сярод партрэтаў. Якраз побач з партрэтам «Старога з люлькаю». Яна глядзела на мяне. Кругла-тварая. Прыкметна выдавалі-ся сківіцы. Гэта ад таго, што ўжо немаладая, хударлявая. Твар пад тонкаю вуалькаю зморшчына. Злёгка прыму-ржаныя цёмныя вочы. Пажы-лыя людзі ўсе так глядзяць — з прымуражам. Высокі лоб і гладка, на прамы прабор зачесаныя валасы.

Спакойныя, спрацаваныя рукі далікатна сціскаюць бу-кецік белых маёвых кветак. Ландышаў. На маленькіх пяшчотных званочках зіха-цяць кроплі буйной расы. Раніца...

Што яшчэ я магла, павін-на была расказаць пра яе ў сваёй карціне. О, колькі яшчэ ўсяго. Паслухайце. Я паспра-бую зрабіць некалькі эскізаў да яе партрэта.

ЭСКІЗ ПЕРШЫ

КАНВАЛІ

Гародчык быў з ценявога боку ад хаты. Штовесну, у маі, зацвіталі там ландышы. Баба Валінка называла іх канвалі.

Маленькі бела-зялёны ас-трапочак яснеў у самым кут-ку гародчыка каля старога амшэлага плота. Ландышы пераходзілі за плот, выты-раліся скрозь з маладой тра-

Хрысціна ЛЯЛКО нарадзілася ў 1956 годзе ў вёсцы Ха-дзюкі на Лідчыне. У 1979 годзе скончыла філагічны фа-культэт БДУ імя У. І. Леніна. Працавала ў Літаратурным музеі Янкі Купалы, штотыднёвіку «Літаратура і мастацтва», цяпер — рэдактар аддзела літаратуры часопіса «Беларусь». Друкавалася ў рэспубліканскіх газетах і часопісах. Прымала ўдзел у VIII Усесаюзнай нарадзе маладых пісьменнікаў у Маскве.

Летась у серыі «Першая кніга праяіка» выйшаў зборнік Хрысціны Лялько «Дарога пад гару». У ім змешчаны 14 не-вялікіх апавяданняў. Героі твораў — нашы сучаснікі. З неіхалагічнай дакладнасцю малюе аўтар партрэты вяскоўцаў, стварае характары яркія і самабытныя. У яе апавяданнях жыццё паўстае ва ўсёй сваёй складанасці і неадназначнасці. Проза Хрысціны Лялько сакавітая, настоеная на водары ля-соў і палеткаў Беларусі. У ёй шмат транных народных вы-разаў, дыялектных слоў.

Прапануем увазе чытачоў у скарачэнні адно з апавяданняў гэтага зборніка «Канвалі», прасякнутае тонкім лірызмам, пачуццём глыбокай і шчырай павагі і любові аўтара да баць-коўскай зямлі, да дарагіх яе сэрцу людзей.

Хрысціна ЛЯЛКО

Канвалі

вы і нават перабіраліся на другі бок вузкай пакурчастай сцежкі. Але зацвіталі гэтыя «перабегчыкі» чамусьці заў-сёды пазней, красавалі нядоў-га і былі нейкія дробныя і квольны. Як быццам дзічэлі і выраджаліся, пакінуўшы ўлю-бёнае месца сваіх продкаў.

Гародчык быў невялікі і, мабыць, зусім непрыдатны ні для якіх іншых раслін. Бо на-наваў там вечны цень і ад блізкага лужка было надта сыра.

У процілеглым кутку яго, пад чэзлым старым бэзам, стаяў пусты вулей з адбітым лятком, пасярэдзіне расла адна-адзіная яблыня-папайроў-ка, і на плот апіраліся сухі-мі лёгкімі сукамі даўно нез-раджайныя слівы.

Ніхто, акрамя бабы Валін-кі, не заходзіў туды. Нават мы, малыя, найчасцей за-глядвалі праз шчыліны паміж ляскамі і забігалі хіба толь-кі, калі гулялі ў хованкі.

Дзіўны быў той гародчык. Нейкая свая, не разгаданая нікім таямніца жыла за сівы-мі амшэлымі ляскамі. Была яна ва ўсім: у тым халадку і паўзроку, што заўсёды па-навалі там, у апусцелым вул-лі пад чэзлым кустом бэзу, у тонкім водары ландышаў.

Я і цяпер, праз многія ўжо гады, калі пачую рантам нез-вычайны пах мільных, цнатлі-ва-чыстых кветак, пачынаю міжволі хвалявацца. Як бы душа мая дакранецца нез-нарок да нечага таемнага і светлага. І заўсёды тады ба-чу я бела-зялёны астрапочак у самым ражэку цяністага га-родчыка і бабу Валінку. Яна часта заходзіла туды і нізка схілялася да кветак. Я не помню, каб яна іх ірвала, каб ставіла ў букеты. Але я пом-ню, як выходзіла яна з га-родчыка, нейкая адразу па-маладзеля, усмешлівая і га-варыла заўсёды адно і тое ж: «Канвалі зацвілі». І мы ве-далі, што зараз яна пойдзе рабіць нейкую сваю работу і будзе спяваць. І песня тая, журлівая і светлая, разальце-ца па ўсім наваколлі, і нех-та, таксама робячы нешта сваё, разгнецца раптам, рас-простасца і, пасвятлеўшы душою, пазнае, скажа: «Ва-лінка спявае».

ЭСКІЗ ДРУГІ

ПЕСНЯ

І зноў успамінаецца май. Маладая зеляніна вакол. Усё такое жаўтавата-зялёнае. Вы, пэўна, заўважалі, калі рас-пускаецца ляс, здалёк ён вы-

дае жаўтава-зялёным. А калі яшчэ зацвітуць цёплыя лас-кавыя коцікі на лавовых куст-ках, калі высыпле на лужку маладая квояла травіца, калі вышырне скрозь яркая ло-таць і ўстане над усім гэтым шчырае вясновае сонца, то ўсё і праўда выглядае зала-ціста-зялёным, па-маладому вясёлым і светлым.

А ў неглыбокім лужку вада прагрэецца да самага дна, станне цёплая, што луг. Баба Валінка такою парою першы раз выпусціць з хлява каро-вы. Дастане з-за абраза сухі вярбовы дубчык і будзе лё-генька так пасцёбваць ім па худых баках, нешта сабе на-шэптываць, прыгаворваць, вы-ганяць змарнелую за зіму жывёлу на волю. Каровы ра-здуцца па лужку, будучы скубучы мяккую лугавую тра-віцу, а баба Валінка адхілі-ца ад іх, пойдзе па выспе, і зноў тады народзіцца песня.

Праз гады я чую яе, тую песню, і мне кожны раз здаецца, што гэта спявае са-ма зямля, праз гады бачу, як нястомна нагінаецца да гэтай зямлі мая старая суседка.

Помню, я неяк не вытры-вала, сустрэўшыся з бабуляю, наўна спытала: «Што гэта вы ўсё нешта як шукаеце, усё схіляецеся, усё выгля-даеце нешта?» Яна не здзі-вілася, узняла голаў, блізка-блізка зазірнула мне ў вочы, як бы хацела ўпэўніцца, ці сур'ёзна я гэта пытаю, а як упэўнілася, то тут жа ахвот-на загаварыла: «А гэта, дзет-кі, як хто. Адзін чалавек усё жыццё праходзіць па зямлі, галаву ўгору задраўшы, пад ногі сабе ніколі не гляне. Спытай у такога, ён табе ні-колі не скажа, па якіх сцеж-ках ходзіць, якую траву топ-ча. Цяпер жа чалавек мала на зямлю глядзіць, яго гэты космас цягне. А мяне ўсё зямля не адпускае. З мала-досці гэтак. Мне ўсё здаецца, што кожная травінка просіць ёй пакланіцца, прыгледзе-ца. Здаецца, чую, як шэпча: «Глянь на мяне, разгледзь як след, а можа, прыдамся я табе на якую патрэбу». А яно ж гэтак і ёсць: што ні травінка, што ні зялінка, то ўсё сваю карысць для чала-века мае...»

Помніцца мне летні адвя-чорак. Ціхі і светлы. Вялікі круг поплаву, атулены нізкім алешнікам, пляскатыя цё-плыя валуны, параскіданыя скрозь па поплаве, і раскоша размаітых траў кругом. У самай сіле яны, у самай кве-цені. Праз колькі дзён — ку-

пале. Цішыня і ўрачыстасць. Гармонія ў свеце. І як гімі гэтай гармоніі — песня. Я заўсёды знаходзіла бабу Ва-лінку па гэтай песні. Ішла здалёк на яе чысты і моцны голас.

Помніцца мне той адвячо-рак. Каровы, адчуўшы на-рэшце халадок, павылазілі з алешніку і цяпер стараюцца, скубуць, скубуць травіцу. А баба Валінка ходзіць у пры-балатку, схіляецца над зям-лёю, выбірае сярод гэтага раз-натраўя патрэбныя зёлкі, раз-поразе раскрывае сваю шэрую палатняную торбачку.

Цяпер яна раскрыла яе пе-рада мною і зноў блізка-блі-зка зазірнула ў вочы: «А во там, на ўзлеску, — ківае на высокі груд, — чабору набра-ла, а тут во, на балоці — бабку. Ад прыпалаху надта добра. А то во — сардэчнік. Бачыш, ружовы — то нам, кабетам, піць, а гэты во, фіялетавы — мужчынам». Вымае і зноў кладзе ў тор-бачку далікатныя фіялетавыя і ружовыя гроначкі.

«І дзевяцярнік ўзяла, — дастае пучок яркіх жоўтых кветчак, напізаных на зялё-ных галінастых лапкі. — Гнёздамі ўсё, гнёздамі расце. І святаяннік вунь каля камя-нёў, бачыш? Купіны цэлыя. Але яго пакуль не трэба ча-паць. Ён толькі што зацвітае, хай развінецца як след, па-расце ўволю, моцы набярэ, і, як толькі адцвітаць стане, тады ўжо збіраць яго можна. У пучкі вязаць і пад стрэху, у цянік, каб даходзіў».

Помню белы паліваны зба-ночак, што заўсёды стаяў на паліцы ў хаце ў бабы Валін-кі. Уся сям'я піла з таго збанка гаркавы цёмна-зялёны ўзвар, які яна штодня гата-вала...

Не ведаю, як мне падсту-піцца да свайго трэцяга эскі-за. Як назваць яго? Назаву яго проста — жыццё.

ЭСКІЗ ТРЭЦІ

ЖЫЦЦЕ

«Да школы я не хадзіла. Да школы хадзілі малодшая сястра і брат. Бацька не мог усіх нас вучыць. А мне так хацелася навучыцца чытаць, так я зайздросціла сваім ма-лодшым.

Здаецца, усё аддала б, каб кніжкі тыя, што ў іх у тор-бачках ляжалі, магла прачы-таць. Упрасіла сястру, пад-добрылася да яе, і яна мне пачала паказваць тую грама-ту. А я на ляту ўсё схоплі-вала. І навучылася. І па-поль-

ску, і па-руску, а потым ужо сама праз сябе і па-беларус-ку. Найболей вершыкі любі-ла. Ці ведаеш ты гэтані во «Здароў, марозны, зношны вечар...»

О, тыя марозныя вечары. Мы штовечар хадзілі з мамай да бабы Валінкі. І казалі заў-сёды так: «Пойдзем да Валін-кі на вечаркі».

Помніцца мне тыя вечары. Баба Валінка, начапіншы аку-ляры, у завязанай «назад» хусцінцы, мажняя, спакойная сядзіць каля стала і, аддаліў-шы ад сябе кнігу, чытае. Тут сабе, у хаце, гавораць хто пра што, бо зайшоў яшчэ нехта з суседзяў, тут мы, дзеці, вал-тузімся, а яна чытае. І ўсмі-хаецца сама сабе, і хмурыць-ца. А потым усё ж не вы-трымлівае, узнімае голаў, ссоўвае ніжэй акуля-ры, аглядае ўсіх нас, дзятэй, і строга так кажа: «Ну, ці-ха, бэйбусы. Паслухайце тро-ха». І пачынае чытаць услых. Помню, так чытала яна нам з тонкай, пакоўкляй кніжкайкі вершы Вагдановіча, з тоў-стай, у цёмным вішнёвым пе-раплёце з залатым ціценнем Міцкевіча, і заўсёды па па-мяці пчымлівае някрасаўс-кае: «Поздняя осень, граш-улетели». Чытала Някрасава нека дзіўна, вымаўляючы ўсе гэтыя «о», выдзяляючы іх сваім моцным, усхваляваным голасам.

А пасля, калі мы ўжо пад-раслі — тры яе ўнучкі і я, — прасіла чытаць нас.

Помню цяпло белаі, добра напаленай кафляначкі, шыро-кую цяжкую табурэтку каля яе і гэтакую ж цяжкую, рас-трэсеную, зачытаную да не-магчымага кнігу «Браты Грэнм. Сказкі». І калі хто з нас чытаў, то яна ўжо не сяд-зела скалашы руні, дастава-ла з печы паўлечку з пер'ем або бралася праці кудзелью, а яна слухала і ўсміхалася.

Колькі святла ў маёй душы ад вашых усмешак, баба Ва-лінка, ад вашых вершыкаў, песень і казак...

Знаю, што раскаваю не-бог ведае што. Знаю, што, прачытаўшы гэту маю невя-лічкую навелу, убачыўшы гэ-тыя мае эскізы, амаль кожны зможа згадаць такую сваю бабулю. Яны вечныя на гэ-тай зямлі, як вечны наш на-род, яго душа і слова.

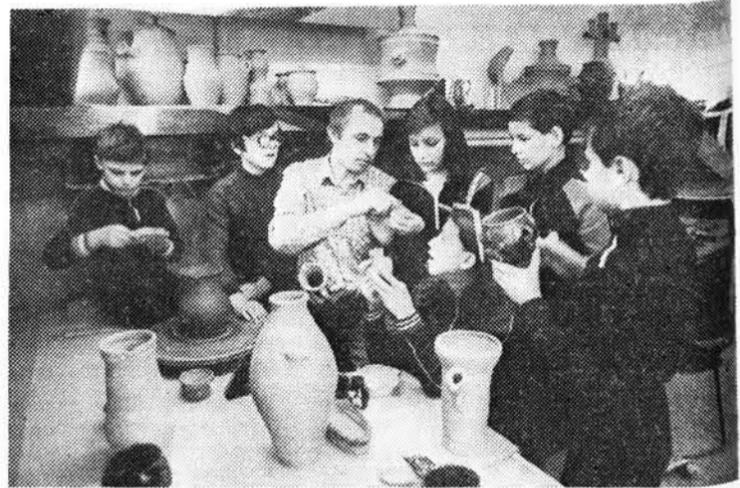
Мінулаю вясною, у маі, баба Валінцы было дзевя-носта.

Я цяпер рэдка бачу яе. Іх сям'я даўно выбралася з тае маленькай хаткі на выспе. Зяць паставіў у вёсцы новыя харошы дом. А на былым ме-лішчы песна спляліся крона-мі старыя здзічэлыя яблыні, і ў маленькім гародчыку што-весну ўсё яшчэ зацвітаюць ландышы.

Даўно перайшла жывь у но-вую хату баба Валінка. Яна пастарэла за гэты час. І хо-дзіць цяпер, нізка прыгнуў-шыся да зямлі, не толькі та-му, што ўсё яшчэ нечыям на ёй цікавіцца, а таму, што ўжо не можацца інакш. Але ўсё па-ранейшаму клопаціць-ца, усё тупае па гаспадарыць-пагдаваўшы ўнукаў, памагае гадаваць праўнукаў. І цяпер ім чытае вершы і казкі. Але ўжо не спявае. Аслабеў-амаль зусім прапаў голас...

Мінулаю вясною ёй было дзевяноста. Сабралася ўся іх вялікая сям'я. Прыехалі з го-рада тры яе ўнучкі з мужамі і дзецьмі. І быў накрыты ба-гаты стол, і сядзела за тым сталом на сваім звыклым месцы баба Валінка.

Мінулаю вясною баба Ва-лінцы было дзевяноста. У той святочны дзень, нараі-цы, ёй прынеслі з роднага ме-лішча, з цяністага гародчы-ка, свежы букет ландышаў. Яна ўзяла яго, пяшчотна прытуліла да твару, як ка-лісьці, ціха сказала: «Канва-лі зацвілі...»

Што толькі ні робяць цяпер з гліны. Чайныя і кафейныя сервізы, дэкаратыўныя вазы і пано, талеркі... Усяго не пералічыць. І для таго, каб эскіз мастака, як кажуць, матэрыялізаваўся, без мадэльшчыка Валерыя Бусарава проста не абсыдзіць. Праз яго рукі праходзіць значная частка керамічных рэчаў, якія выпускаюцца на Радашковіцкім заводзе мастацкай керамікі, бо ён робіць першапачатковыя формы для іх.

У Валерыя ёсць захапленне, якому ён аддае свой вольны час — традыцыйная народная кераміка, ствараемая на ганчарным крузе. Ён шукае, збірае вырабы старых майстроў, вывучае іх і заўсёды захапляецца майстэрствам стваральнікаў, якія здолелі надаць сваім творам простыя і лаканічныя формы, зручныя для карыстання. Дарэчы, В. Бусараў спрабуе разгадаць сакрэт слаістай структуры гэтай керамікі, якая забяспеч-

вае ёй асаблівую трываласць. Любіць ён работу на ганчарным крузе і [мабыць, гэта галоўнае] за магчымасць пошуку, імправізацыі, змянення формы ў працэсе работы. І яшчэ яго цікавіць паліва. Але карыстаецца ён ёю асцярожна, стараючыся падкрэсліць прыгажосць менавіта асноўнага матэрыялу — гліны. Вось і выходзяць з-пад яго рук прыгожыя гаршкі, глечыкі, збаны... Расказ аб народным умельцы Валерыі

Бусарава будзе няпоўным, калі не згадаць пра яго работу з дзецьмі, якім ён прывівае цікавасць і любоў да мастацтва ганчароў.

НА ЗДЫМКАХ: народны майстар Валерыі БУСАРАУ; кераміка Валерыя БУСАРАВА; у майстэрні — госці, дзеці рабочых мінскага вытворчага аб'яднання «Гарызонт».

Фота Я. КАЗЮЛІ.

ЦІКАВА ВЕДАЦЬ

АДКУЛЬ ПАЙШЛО МАГІЛЬНА?

Назва майго роднага мястэчка (цяпер ужо — вёска) на Уздзеншчыне — Магільна. Колькі разоў у дзяцінстве вымаўлялася ці траплялася на вочы гэтае слова! І неяк раней не задумаўся, а што ж яно значыць? Аднак жа майго бацьку цікавіла гэта, і ён часам дзяліўся сваімі меркаваннямі са мной.

Часцей за ўсё мае землякі гэту назву звязвалі з бітвай з татарами. Быццам бы ў час яе загінула шмат мірных жыхароў, якіх пахавалі на левым беразе Нёмана. Затым паблізу пахаванняў узнікла паселішча, якое ў памяць аб ахвярах таго бою назвалі Магільна. Доўгі час я верыў у тую легенду. Бітва з татарамі і сапраўды ў гэтым месцы адбылася ў 1284 годзе, што засведчана ў многіх старажытнарускіх летапісах. Але згодна з летапісамі, ужо тады гэта месца называлася Магільна. Значыць, калі і сапраўды назва «Магільна» тлумачыцца як памяць аб загінуўшых у час вайны жыхарах, дык падзея павінна была адбыцца яшчэ да набегу татар. Прычым, па летапісных паданнях, менавіта татары былі дашчэнтку разбітыя, кінуліся наўцёкі, а з боку беларуска-літоўскіх войск асаблівых ахвяр не засведчана. Таму з'яўленню на свет тапоніма Магільна папярэднічала, напэўна, іншая бізлітасная бітва, у час якой гінулі людзі, палалі іх паселішчы. І, каб меркаваць так, ёсць усе падставы, сярод якіх у

першую чаргу назвы суседніх з Магільна населеных пунктаў: Касцяшы, Галавачы, Галоўні. Хутчэй за ўсё гэтыя назвы ўзніклі на месцы жорсткіх спусташальных баёў, пасля якіх яшчэ доўгі час на палях і ўскрайках лесу можна было бачыць чалавечыя астаткі. Зразумела, насельніцтва магло б падабраць для сваіх вёсак іншыя назвы, але, мусіць, менавіта такія больш за ўсё адпавядалі перажытаму. Вядомы рускі і ўкраінскі буржуазны гісторык М. Кастамараў пісаў: «Назва не ўзнікае без факта. Нельга навізаць народу ні з таго, ні з гэтага якое-небудзь імя».

Беларускімі археолагамі ўжо даўно даказана, што тэрыторыя Верхняга Прыпямоння адносіцца да ліку самых старажытных на Беларусі. Тут у эпоху Кіеўскай Русі існавала нямала паселішчаў, прычым былі яны і недалёка ад Магільна. Вось чаму зусім верагодна, што яно намянога старэйшае, чым зазначана ў летапісах. А паколькі Магільна займала ў многіх адносінах выгаднае геаграфічнае становішча, тут не раз маглі скрыжоўваць зброю розныя плямёны, што і паслужыла прычынай пажару і нават поўнага знікнення гэтага паселішча. І калі той, каму пашасціла застацца ў жывых, вярнуўся на пажарышча, адбудаваў нанова паселішча, то і назваў яго Магільна, бо ніякае месца ў славян так не ўшаноўваецца, як тое, дзе яны хаваюць сваіх родных і

блізкіх. Тым самым людзі не дазволілі наступным пакаленням забыцца пра адну з самых цяжкіх старонак у гісторыі гэтай вёскі.

Цікавым, на мой погляд, быў падыход старажытных аднавяскоўцаў і да выбару назваў вуліц свайго паселішча. Ёсць, напрыклад, у Магільна Нясвіжская (называлі яе яшчэ і Улючэнскай, сэнс гэтай назвы пакуль не паддаецца тлумачэнню), Кавалёўская, Нарадоўская вуліцы. Не трэба спецыяльных ведаў па тапаніміцы, семантыцы беларускай мовы, каб зразумець, што першая з іх мела прамое дачыненне да не так далёкага ад Магільна Нясвіжа. Яна пачыналася блізка ад таго месца, дзе некалі ў Нёман упадаў даволі вялікі па сваіх памерах раўчук (мо даўней гэта быў прыток Нёмана са сваёй назвай?), і прама вяла ў бок Нясвіжа. Да статкова было чужым людзям, якія з розных бакоў прыязджалі ў мястэчка Магільна, трапіць на гэту вуліцу, як адразу знікала патрэба распытваць, дзе дарога на Нясвіж. Гэтак жа разумна магіляне паступілі, назваўшы адну са сваіх вуліц Кавалёўскай. Тым самым яны выказалі пашану да гэтай надзвычай прэстыжнай на вёсцы прафесіі. У трэцім назве — Нарадоўская — адлюстраваны грамадска-палітычны бок жыцця местачкоўцаў. Паходзіць яна ад слова «рада». Значыць сюды з розных куткоў мястэчка, а можа і з

навакольных вёсак людзі сыходзіліся «радзіцца» пра розныя важныя справы, каб сумесна выпрацаваць правільнае рашэнне. Гэта вуліца цягнулася ўздоўж левага берага Нёмана, адкрывала вельмі прыгожы краявід, чым стварала ў людзей добры настрой для выдзнення «рады», а калі хто-небудзь вельмі гарачыўся ў час спрэчак, то меў магчымасць «астудзіцца» ў халоднай нёманскай вадзе.

Наводзяць на глыбокі роздум і многія іншыя назвы. Некаторыя з іх і сёння не могуць растлумачыць мясцовыя жыхары. Напрыклад, чаму поле называецца Лескі ці сенажаць — Сежа?

А ёсць больш зразумелыя для самых магілян і ўсіх асатніх старадаўнія назвы: палі Лычоўшчына, Прыёмы, Шырокія, Калодзішкі, Селішчы, Дваранін, Лінава (апетае Якубам Коласам у паэме «Новая зямля»), урочышча Жарвінка, хаця якія-небудзь пераканаўчыя прыметы, што магілі б пацвердзіць паходжанне пералічаных назваў, акрамя дзюю апошніх, зараз цяжка знайсці. Пераконваешся толькі ў адным: сэнс дадзеных назваў прадметны, даволі багаты, дае падставы меркаваць аб многім.

Як бачым, усё, што вакол нас, адначасова і простае, і складанае. І не трэба лічыць усё гэта мясцовым, лакальным. Бо з кожнай расшыфроўкай такой незразумелай назвы пашыраюцца і паглыбляюцца веды аб мінулым нашага народа, застаецца ўсё менш белых плям у яго гісторыі.

Леанід ЛЫЧ,
кандыдат гістарычных навук.

ФАРБЫ РОДНАЙ ЗЯМЛІ

Калі будзеш ехаць з Ленінграда ў Кіеў ці Чарнігаў, або з Брэста ў Маскву, або з Вільнюса ў Разань ці Тулу, то наўрад ці адзначыш якія-небудзь даволі рэзкія змены ў краявідзе: усё тыя ж узгоркі і нізіны, палі і трактары, тыя ж сосны і яліны, бярозы ды асіны. Між тым, заўсёды можна амаль беспамылкова адзначыць: тут жывуць літоўцы, там — рускія, тут — беларусы, там — украінцы. Гэта не так ужо і цяжка сказаць, гледзячы на асаблівасці пабудовы, афарбоўку і ўпрыгажэнне дамоў, узоры на ручніках, форму і пакрыццё слоікаў, што вісяць на плоце ля хат, асаблівасці адзення жыхароў.

Толькі дзесяць падарожжаў робіць Яўген Сахута, аўтар кніжкі «Фарбы роднай зямлі» ў свет прыкладнога народнага мастацтва. Але колькі звестак атрымае чытач аб тым, што знаходзіцца навакол яго! Аўтар дапамагае ўбачыць самыя розныя і шматлікія правы характава і прыгажосці ў афармленні народнымі мастакамі сваіх хат, выразанні шматлікіх драўляных бытавых рэчаў — прасніц, посуду, лыжак, стварэнні драўлянай скульптуры, вырабе керамічнага посуду, майстраванні глінянай цацкі, кавальскіх вырабаў, роспісу куфраў, дыянавоў, кухонных дошак, пляценні з саломы галаўнёў, убораў, цацак, посуду шмат чаго іншага.

Я. Сахута закранае гісторыю паходжання таго ці іншага гаспадарча-мастацкага вырабу, паказвае яго сучасны стан.
Генадзь ШЭРШАНЬ.

БЯЗГУЧНАСЦЬ

Пахмурнае неба апусцілася так нізка, што здавалася, абпіралася на самыя верхаліны дрэў. Увесь дзень церушыўся сухі, калючы снег. Вецер раскідаў яго, як хацеў, але да вечара так стаміўся ад гэтай работы, што ледзь дыхаў. Але дабіўся свайго, разagnaў снежавыя хмары.

Ноч наступіла хутка — глухая, цёмная ноч. Вызарыла на мороз. На чорнае халоднае неба ў бясконцай далечыні высыпалі мільярды зорак. Яны мільгалі, халодна пераліваліся ў недасягальнай вышыні, нібы бязгучна звінелі ў далёкім сусвеце, і ўсё мацней мароз... Знаёмыя сузор'і апускаліся усё ніжэй, і цямнела ноч...

Доўгая-доўгая зімовая ноч...

Дзень разгараўся яркі, пагодлівы. Світанак абзначыўся задоўга да ўсходу сонца. Святлела, ружавела неба, потым яно стала барвовым, залацістым — і вось разгэрлася чырвонае полымя, пырснулі вогненныя промні. Узышло неверагодна вялікае, барвовое сонца, якое, аднак, не прынесла цяпла — наадварот, на світанні мороз стаў яшчэ больш пякучым.

Разгараўся нядоўгі дзень. І такая навакол цішыня! Ніводная галінка, ні адна былінка, прамёрзлая, здранцвелая,

не кранецца, не ўскалыхнецца ад павеву ветру. Цішыня і бязмежны спакой...

Ва ўсім наваколлі пасялілася поўная, глухая бязгучнасць. Васіль ФЭРАНЦ.

РЕДАКЦЫЙНАЯ КАЛЕГІЯ

НАШ АДРАС:

МІНСК-ГСП, ЛЕНІНСКІ ПРАСПЕКТ, 44.
ТЭЛЕФОНЫ: 33-01-97,
33-02-80, 33-03-15, 33-16-56,
33-07-82.

Ордэна Працоўнага Чырвонага Сцяга друкарня выдавецтва ЦК КП Беларусі.
Зак. 278